

ФОРМУВАННЯ МАЙНА УКРЗАЛІЗНИЦІ: ПИТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Віталій Семчик,

аспірант НДІ інтелектуальної власності НАПрН України

Стаття присвячена питанню місця інтелектуальної власності в процесі формування майна публічного акціонерного товариства «Українська залізниця». Проведено аналіз сучасних норм законодавства України, що регулюють питання віднесення інтелектуальної власності до формування майна Укрзалізниці. Підкреслюється важливість захисту прав інтелектуальної власності в цій галузі. Проаналізовано досвід Китаю в цій сфері, що вказує на необхідність і актуальність розробки цього питання в Україні.

Ключові слова: права інтелектуальної власності, Укрзалізниця, нематеріальні активи

Сьогодні Україна стала на шлях докорінного реформування всіх сфер господарювання та життєдіяльності людини. Пов'язані з цим зміни наразі відбуваються у сфері політики, освіти, науки, а також у соціальній сфері. Так або так усі ці реформи та зміни спрямовані на покращення життя пересічних громадян, саме тому вони неможливі без суттєвих реформ у галузі економіки. Так, явища економічного характеру набувають вихідної ролі на формування розвитку державності. У цьому аспекті основним завданням законодавства є забезпечення та регулювання належного правового закріплення цих новітніх економічних процесів. І стосується це будь-якої сфери національної економіки, зокрема й залізничного транспорту.

Реформи, що стосуються залізничного транспорту, насамперед втілені в Законі України «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування» від 23.02.2012 року № 4442-VI [1]. Так, цим Законом визначено правові, економічні й організа-

ційні особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування. І основною особливістю новоствореного Товариства є те, що 100 % його акцій належать державі. Крім того, названий Закон регулює питання управління та розпорядження майном товариства та спрямований на забезпечення економічної безпеки й захисту інтересів держави.

Відповідно до п. 3 ст. 2 названого Закону встановлюється, що товариство утворюється як публічне акціонерне товариство, 100 % акцій якого закріплюються в державній власності, на базі Державної адміністрації залізничного транспорту України, а також підприємств, установ і організацій залізничного транспорту загального користування, що реорганізуються шляхом злиття.

Реформи в цій галузі, а насамперед реорганізація в системі Укрзалізниці, має на меті підвищення ефективності діяльності підприємств, установ і організацій залізничного транспорту загального користування, задоволення

потреб споживачів у перевезеннях, розвиток конкурентного середовища на ринку залізничних перевезень, удосконалення системи управління залізничним транспортом шляхом розмежування господарських функцій і функцій державного управління, здійснення ефективного державного регулювання діяльності природних монополій.

У процесі цієї реорганізації постало важливе питання щодо місця інтелектуальної власності для формування майна Укрзалізниці, а також щодо визначення правового статусу та наслідків операцій із правами інтелектуальної власності на об'єкти інтелектуальної власності, що належать або мають належати Укрзалізниці.

Правам інтелектуальної власності (немайнові активи) відведено важливе місце у світових капіталах. Так, сьогодні на частку нових або вдосконалених технологій, устаткування й інших продуктів, які містять нові знання чи рішення, в розвинених країнах Заходу, припадає від 70 до 85 % приросту ВВП. Якщо обсяг глобального ринку високих технологій 5 років тому оцінювався у 2,5–3 трлн дол. США (що суттєво перевершувало ринок сировинних і енергетичних ресурсів), то через 5 років передбачається, що він досягне 4 трлн дол. США [2].

Отже, це є свідченням того, що інтелектуальний капітал є одним з найбільш важливих активів великих і потужних світових компаній. Інтелектуальний капітал може слугувати підґрунтям для домінування на ринку та забезпечення постійної прибутковості компаній. Крім того, світові тенденції в галузі купівлі-продажу бізнесу свідчать, що вартість нематеріальних активів у загальній вартості компанії становить від 40 до 90 %. Також відомі випадки, коли майже вся вартість бізнесу була сформована нематеріальними активами [3, 29].

Публічне акціонерне товариство «Українська залізниця» (Укрзалізниця) було утворено Постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 року

№ 200 [4]. Звертаючись до ч. 2 ст. 115 ЦК України [5], потрібно зауважити, що вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. При цьому грошова оцінка вкладу учасника господарського товариства здійснюється за згодою учасників товариства, а у випадках, встановлених законом, вона підлягає незалежній експертній перевірці.

Окрім цивільно-правового регулювання, звернемо увагу на норми господарського права, що спрямовані на врегулювання питання формування майна суб'єктів господарювання. Зокрема, ч. 1 ст. 140 ГК України [6] серед джерел формування майна суб'єктів господарювання називає грошові та матеріальні внески засновків; доходи, одержані від реалізації продукції (робіт, послуг); доходи від цінних паперів; капітальні вкладення та дотації з бюджетів; надходження від продажу (здачі в оренду), майнових об'єктів (комплексів), що належать їм, придбання майна інших суб'єктів; кредити банків та інших кредиторів; безоплатні та благодійні внески, пожертвування організацій і громадян; інші джерела, не заборонені законом.

Однак необхідно зазначити, що підхід, визначений відповідно до цивільного законодавства, значно ґрунтовніше відображає реальні можливості товариства щодо формування статутного (складеного) капіталу.

Перераховане вище дає підстав говорити про те, що до майна Укрзалізниці можуть належати майнові права на об'єкти інтелектуальної власності. Адже передбачено, що до майна належать не просто нематеріальні активи, а безпосередньо «інші майнові права, включаючи права на об'єкти інтелектуальної власності». Відповідно до Цивільного кодексу України [5] до таких об'єктів належать об'єкти авторського права, об'єкти суміжних прав, винаходи, корисні моде-

лі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні зазначення, копії інтегральних мікросхем та ін. Варто також зауважити, що серед об'єктів авторського права необхідно в цьому контексті окремо виділити бази даних і комп'ютерні програми.

Зазначимо, що розглядати права інтелектуальної власності як нематеріальний актив можна лише після проходження процедури державної реєстрації таких прав, а для здійснення будь-яких операцій з нематеріальними активами, якими є майнові права інтелектуальної власності, вони мають набуті відповідної правової охорони й отримати оціночну вартість. Після цього вони можуть бути поставлені на баланс Укрзалізниці.

Законодавством не передбачено жодних особливостей набуття прав у розрізі формування майна Укрзалізниці. Так, права на об'єкти інтелектуальної власності набуваються в порядку, визначеному Цивільним кодексом України, а також спеціальними законами в цій галузі.

Окрім цивільного та господарського законодавства, розглядаючи проблематику формування майна Укрзалізниці, необхідно зазначити, що важливе значення також мають податкове та бухгалтерське законодавство й економічна складова цього питання.

Що стосується питань бухгалтерського законодавства в цій сфері, то методичні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності закріплені в Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 8 «Нематеріальні активи» [7]. Так, визначення поняття «нематеріальний актив» закріплено в П(С)БО 8 «Нематеріальні активи». Норми цього нормативного акта застосовуються підприємствами, організаціями й іншими юридичними особами всіх форм власності, крім бюджетних установ і підприємств, які складають фінансову

звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності. Відповідно до п. 4 П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» нематеріальний актив визначений, як немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) і утримується підприємствами з метою використання протягом періоду більшого за 1 рік (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях або для надання в оренду іншим особам. При цьому можливість розглядати права інтелектуальної власності як нематеріальний актив, як уже зазначалося, виникає лише після проходження процедури державної реєстрації таких прав.

Варто зазначити, що підхід бухгалтерського законодавства не відповідає податковому. Адже податкове законодавство містить певні розбіжності зі спеціальним законодавством у сфері інтелектуальної власності. Так, чинний Податковий кодекс України, відповідно до пп. 14.1.225 ст. 14, включає до об'єктів права інтелектуальної власності будь-які літературні твори, твори мистецтва чи науки, зокрема й комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, відео- чи аудіокасети, кінематографічні фільми або плівки для радіо- чи телевізійного мовлення, передачі (програми) організацій мовлення, інші аудіовізуальні твори, будь-які права, що охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари та послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного чи наукового досвіду (ноу-хау) [8].

Водночас нематеріальні активи визначаються податковим законодавством, відповідно до пп. 14.1.120 ст. 14 ПК України, як право власності на результати інтелектуальної діяльності, зокрема й промислової власності, а також

інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), право користування майном та майновими правами платника податку в установленому законодавством порядку, зокрема й набуті в установленому законодавством порядку права користування природними ресурсами, майном і майновими правами.

Необхідність удосконалення законодавства України щодо регулювання питань інтелектуальної власності в розрізі реорганізації, що наразі відбувається у сфері залізничного транспорту, зокрема в Укрзалізниці, підтверджується також досвідом іноземних країн. Як приклад можна розглянути ситуацію, що склалась в цій галузі останнім часом в Китаї. Раніше захист прав інтелектуальної власності у цій країні був на досить низькому рівні, на що постійно нарікали іноземні партнери. Велика кількість підробок, які виготовлялись у Китаї, були наслідком прогалин у законодавстві країни в галузі інтелектуальної власності. Проте за останні 5 років у Китаї відбулися значні зміни в цьому напрямі, режим охорони прав інтелектуальної власності значно посилюється. Однак система інтелектуальної власності Китаю все ще потребує змін.

Так, через недосконалу систему захисту прав інтелектуальної власності на-

разі Китай зазнає значних збитків у галузі інноваційного розвитку в галузі залізничного транспорту. У рамках програми «Один пояс, один шлях» [9, 15] Китай експортує власні технології високошвидкісного залізничного транспорту. Проте деякі країни копіюють китайські технології за допомогою документів, які опинились у вільному доступі, відтворюючи потім їх на своїй території. Це призводить до значних збитків. Відомі випадки, коли країни, що вкрали технологію, випередили Китай і подали заявки на реєстрацію патенту в своїй країні та за кордоном [10].

До такої ситуації призвела низка причин, серед яких низький рівень видачі та захисту патентів в країні; відсутність захисту комерційної таємниці; неефективна робота щодо запобігання порушенням у галузі інтелектуальної власності. Через важкі наслідки для економіки наразі в Китаї пропонується посилити захист прав інтелектуальної власності.

Отже, на прикладі Китаю можна стверджувати про необхідність змін у законодавстві України, котрі б позитивно вплинули на рівень захисту інтелектуальної власності в галузі залізничного транспорту. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування: Закон України від 23.03.2012 року № 4442-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4442-17>.
2. Інтелектуальна власність в Україні. Стан та концептуальні засади розвитку: інформаційно-аналітична довідка до слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти від 15.10.2014 року. URL: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=61821&cat_id=61640.
3. Основи інтелектуальної власності: навч. посібник / О. П. Орлюк (кер. авт. кол.), А. О. Кодинець, Ю. В. Носік та ін.; за ред. О. П. Орлюк. К.: Інтерсервіс, 2016. 382 с.
4. Про утворення публічного акціонерного товариства «Українська залізниця»: постанова Кабінету Міністрів України від 25.06.2014 року № 200. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247420738>.

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40–44. Ст. 356.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
  6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року (зі змінами).
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
  7. Нематеріальні активи: положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 затверджено Наказом Міністерства № 242 від 18.10.1999 року (зі змінами).
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
  8. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 року № 2755-VI // ВР України. 2003. № 52. Ст. 377.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
  9. Лі Інін, Захарін С. В., Волосяк М. В. Перспективи зростання торгово-економічного співробітництва китайської народної республіки та України в контексті реалізації ініціативи «Один Пояс — Один Шлях» // Економіка та держава. 2018. № 5. С. 14–16. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/5.pdf.
  10. China's high speed rail tech copied by foreign countries: experts.
URL: <http://en.people.cn/n3/2017/0816/c90000-9256275.html?fbclid=IwAR0jerFV87MXhrroKEIU8e7O470NKBNyQeSOXKSzBwHsib6sfaDTKJQT42o>.
1. Pro osoblyvosti utvorennia publichnoho aktsionernoho tovarystva zaliznychnoho transportu zahalnoho korystuvannia: Zakon Ukrainy vid 23.03.2012 roku № 4442-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4442-17>.
  2. Intelektualna vlasnist v Ukraini. Stan ta kontseptualni zasady rozvytku: informatsiino-analitychna dovidka do slukhan u Komiteti Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan nauky i osvity vid 15.10.2014 roku.
URL: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=61821&cat_id=61640.
  3. Osnovy intelektualnoi vlasnosti: navch. posibnyk / O. P. Orliuk (ker. avt. kol.), A. O. Kodynets, Yu. V. Nosik ta in.; za red. O. P. Orliuk. K.: Interservis, 2016. 382 s.
  4. Pro utvorennia publichnoho aktsionernoho tovarystva «Ukrainska zaliznytsia»: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 200 vid 25.06.2014 roku.
URL: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247420738>.
  5. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 roku // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2003. № 40–44. St. 356. (zi zminamy).
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
  6. Hospodarskyi kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 roku (zi zminamy).
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
  7. Nematerialni aktyvy: Polozhennia (standarty) bukhhalterskoho obliku 8: zatverdzheno Nakazom Minfinu № 242 vid 18.10.99 roku (zi zminamy).
URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99>.
  8. Podatkovi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 roku № 2755-VI // VVR Ukrainy. 2003. № 52. St. 377.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
  9. Li Inin, Zakharin S. V., Volosiuk M. V. Perspektyvy zrostannia torhovo-ekonomichnoho spivrobotnytstva kytaiskoi narodnoi respubliky ta Ukrainy v konteksti realizatsii initsiatyvy «Odyn Poias — Odyn Shliakh» // Ekonomika ta derzhava. 2018. № 5. S. 14–16.
URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2018/5.pdf.
  10. Chinas high speed rail tech copied by foreign countries: experts.
URL: <http://en.people.cn/n3/2017/0816/c90000-9256275.html?fbclid=IwAR0jerFV87MXhrroKEIU8e7O470NKBNyQeSOXKSzBwHsib6sfaDTKJQT42o>.

Надійшла до редакції 19.09.2018 року

Семчик В. Формирование имущества Укрзалізничці (Украинских железных дорог): вопросы интеллектуальной собственности. Статья посвящена вопросу места интеллектуальной собственности в процессе формирования имущества публичного акционерного общества «Укрзалізничці» («Украинская железная дорога»). Проведен анализ современных норм законодательства Украины, регулирующих вопросы отнесения интеллектуальной собственности к формированию имущества Укрзалізничці. Подчеркивается важность защиты прав интеллектуальной собственности в этой области. Проанализирован опыт Китая в этой сфере, который указывает на необходимость и актуальность разработки этого вопроса в Украине.

Ключевые слова: права интеллектуальной собственности, Укрзалізничці, нематериальные активы

Semchyk V. Formation of the property of Ukrzaliznytsia (Ukrainian railway): intellectual property issues. The article is devoted to the issue of the place of intellectual property in the process of forming the property of the public joint-stock company «Ukrzaliznytsia» («Ukrainian Railway»). The article analyzes the current norms of Ukrainian legislation which regulate the assignment of intellectual property to the formation of the property of Ukrzaliznytsia.

The reorganization of Ukrainian railways raised important issues on the place of the intellectual property of Ukrzaliznytsia, as well as the determination of the legal status and effects of intellectual property rights transactions on intellectual property objects which are owned by Ukrzaliznytsia.

The intellectual property rights can be considered as intangible assets only after passing the procedure for state registration of such rights, and for the realization of any operations with intangible assets that are proprietary intellectual property rights; they should acquire appropriate legal protection and obtain the estimated value. This procedure guarantees such rights to be placed on the balance of Ukrzaliznytsia.

The importance of protecting intellectual property rights in this area is underlined. The experience of China in this area is analyzed, which indicates the necessity and urgency of developing this issue in Ukraine.

Key words: intellectual property rights, Ukrzaliznytsia, intangible assets